

éppen a dzsessz hatását mutató művek nélkül, az európai költészet „megszüntette megőrzött” hagyományának számtalan továbbgondolási-továbbírási kísérlete nélkül. „[...] magamba olvastam / A sólyom / A szürke gém / A fekete kolibri / átváltozott nyelvét” – írja Curtis Lyle *Nyelveken beszélék* című költeményében, s hasonlóképpen maga a kötet is több nyelven szól hozzánk, számtalan beszédmodot foglal egységbe.

E nyelvek pedig a jelek szerint magyarul is megszólaltathatók. Még ha alaposabb összevetés hiányában nehéz is többet mondani, annyi bizonyos, hogy Gyukics Gábor versfordításai gördülékenyek, saját rit-

mussal bírnak, jól olvashatók. A kötet végén az alkotókról is találunk néhány mondatot, ami segíti elhelyezésüket. Talán egy hosszabb tanulmány sem ártott volna, mintegy bevezetésként a mai amerikai líra az az óceánon innenről nem könnyen átlátható világába. De ne legyünk telhetetlenek – ezzel a kötetrel a zsebünkben már kibőjtölhetjük a hasonlóan izgalmas amerikai antológiák megjelenése közötti, immár menetrendszerűnek mondható egymásfél évtizedes szünetet.

PÁPÁY GYÖRGY

(Szerkesztette és fordította Gyukics Gábor; Nyitott Könyvműhely, Budapest, 2007, 160 oldal, 1800 Ft)

Kultúra

K. J. FARANDZSI:

Afrikai útinapló

NIGEL BARLEY:

Egy zöldfülű antropológus kalandjai Feljegyzések a sárkunyhóból

Az elmúlt évben két afrikai élménybeszámoló is napvilágot látott.

K[ovács]. J[ózsef]. Farandzsi Kelet-Afrika néhány országában tett utazásának krónikáját adja közre, a kötet címéhez híuen, napló formájában. A szerzői név ragadványnév: Etiópiában hívják így a fehér idegeket, azóta, hogy az 1930-as években francia munkások érkeztek a Dzsibuti és Addisz-Abeba között húzódó vasútvonal építésére. A könyv valóban egy javított útinapló benyomását kelti, a szerző átutazik Egyip-

tomon, Szudánon, Etiópián, Kenyán, tesz egy jókora kört Tanzániában, és élményeit minden este rögzíti. Naplója aprólékos részletességgel tárgyalja a szállás, az útiköltség, a fogasztás kiakudott árait, az alkudozás menetét és a nap szinte órára lebontott eseményeit. Ennek ellenére a beszámoló nem válik unalmassá. A szerző stílusa néhol sziporkázóan humoros, és az elbeszélés izgalmaához nagyban hozzájárul, hogy az események szinte azonnali rögzítése folytán az átélt kalandok még a pillanat frissességében tárnak fel az olvasó előtt. Csak elvétve találkozunk utólagos beszúrásokkal, a könyv nem törekszik mélyebb, filozófiai összegzésre, megmarad az élménybeszámoló szintjén.

Mégsem tekinthetjük az *Afrikai útinaplót* felszínes, híg, az internetes blogok kidolgozatlanságához hasonló ömlengésnek. A szerző ugyan rendelkezik némi tudományos háttérrel (utal a budapesti egyetemen folytatott tanulmányaira, az ottani professzorokkal korábban szorosabban ápolat kapcsolataira, említést tesz arról, hogy személyesen ismeri Kubassek Jánost), de útja előtt nem tűz ki maga elé semmilyen tudományos vagy kutatói célt, pusztán az utazás élménye miatt vállalkozik az egyébként gyakran igen viszontagságos útra. Indirekt módon, magatartása, a bennszülöttekhez való közeledése, viszonya által mégis sugall bizonyos erkölcsi, filozófiai tartalmakat, de

ezt nem kísérli meg a kinyilatkoztatás szintjén rögzíteni. Hozzáállása elsősorban a magányos utazót példázza. Nemcsak a helyi lakosoktól különül el (érthető okokból), de a hozzá hasonló fehér utazóktól is, akik bérelt terepjárókkal, gyakran egy „világ körüli” út részeként fedezik fel Afrikát. Míg amazok hegyi vezetővel, szakáccsal, teherhordóval hódítanak meg egy-egy négy-ötezer méteres hegycsúcsot, addig szerzőnk, ha teheti, magányosan indul hasonló vállalkozásra, önállósra törekszik, és a bérelt terepjáró kényelme helyett a helyi közlekedés gyötrelmeit választja. Utazik szétesőben levő vonaton, ablaktalan vagy épp ellenkezőleg: hermetikusan zárt, vákuumélményt előidéző buszon, teherautó tetején vagy kecskék társaságában a rakodótérben. Az élmények közül nem a nyugati utazó számára üzemelő matyó-turizmust választja, hanem a helyiek, a bennszülöttek valóságával szembesülve, velük azonosulva próbálja megismerni Afrikát. Az olvasás élményét némileg tompítja a rengeteg sajtó- illetve tördelési hiba, és a szöveg nyelvhelyességi hibái is jelzik, a magánkiadásban megjelentetett mű körütekintőbb szöveggondozást igényelt volna.

Nigel Barley könyve szintén élménybeszámoló. A szerző az oxfordi egyetemen doktorált, később mint egyetemi oktató működött, de antropológusként hiányzott számára a terepmunka közvetlen élménye.

Választása a nyugat-afrikai Kamerun egy kevésbé ismert törzsére, a doajókra esett. Könyve a terepen töltött nyolc hónapjáról számol be, stílusában az *Afrikai útinapló*ra kísértetiesen hasonlít. Nigel Barley sem törekszik tudományos összegzésre, bár képzettsége okán nyilván képes lenne rá: ebben a könyvben mellőzi a tudományoskodó modort (azt máshol, más formában gyakorolja), itt pusztán napi, de nem mindennapi

élményeiről számol be, rengeteg humorral, a fantom-antropológusok felé irányuló kritikai éllel. Az élmények felidézése itt is a pillanat izgalmában írt naplóra támaszkodik, de Barley könyve kidolgozottabb, retrospektíven megírt, átírt élménybeszámoló. Szinte

csalódott megvetéssel hivatkozik azokra az antropológus elődökre, akik – a terepmunka piszkos részét bennszülött segítőkre bízva – cikkeiket a missziós irodák hűvös kényelmében fogalmazták meg. Meglátása szerint az elődök munkája jórészt ilyen kvázi-terepmunkán alapulhatott. A valódi, a hétköznapi terepmunka jóval prózaibb, eleve kudarcra ítélt, a terepmunkás mindennapi küzdelmei, a forrásnyelvi nehézségek korlátai, az adatközlők megbízhatatlansága, az állandóan visszatérő betegségek leküzdése, a napi étkezések előteremtése körül forog, és a legkisebb mértékben sem ad alkal-

mat tudományos gondolkodásra, szakmai összegzésre. Az eseményeknek, a szertartások menetének csupán nyers rögzítésére nyújt lehetőséget, és csak reménykedni lehet benne, hogy a részletekből majd egyszer, otthon összeáll valamiféle kulturális alapvetés.

Az élvezetes élménybeszámoló burkán át gyakran felsejlenek kulturális antropológiai alapfogalmak, melyeket a szerző úgy magyaráz

meg, hogy észre sem veszünk. Az olyan kifejezések, mint inkulturáció, kapcsolati háló, migráció, mintakövetés, más, iskolásabb szerkesztésű könyvben talán függetlékként, szószedetben szereplnének, itt azonban semmi szükség rá, az élmények körülírása

mindent tisztán felfed az olvasó előtt.

A kulturáltság és civilizálatlanság megítélését illetően fura fintor, hogy a kameruniaiak által is vadnak minősített doajóktól hazatérőben a szerzőt Rómában kirabolják. Véletlen egybeesés csupán, hogy K. J. Farandzi is beszámol egy magyar sorstársáról, aki Milánóban bolyong napok óta, mert kirabolták, telefonálni nem tud, pénze nem maradt és a szemüvege is eltűnt, nagyon rosszul lát. Mindkét utazó ép bórral úszta meg afrikai kalandozását, de Rómába visszaérkezve mindketten megdöbbenéssel éltek meg az európai

kultúra fékezhetetlen sebességvágókat, tettelegességét és elsősorban barbarizmusát.

TÁRNOK ATTILA

(*Afrikai útinapló, magánkiadás, 2006, 272 oldal, árnyegjelölés nélkül*)

Egy zöldfüllű antropológus kalandjai, fordította Várró Zsuzsa, Typotex Kiadó, Budapest, 2006, 216 oldal, 2500 Ft)

WLADIMIR KAMINER –
OLGA KAMINER:

A nagy szovjet fazék

„Az orosz konyha fogásai [...] egyetlen célt szolgálnak: hogy gyorsan megtöltsék a gyomrunkat. A kényeztetésre inkább a szovjet konyha volt hivatott nálunk, a totalitariz-

mus eme ínycsiklandó vívmánya. Fél évszázadon át csalták ki a Szovjetunió tizenöt köztársaságának legjobb ételreceptjeit, hogy aztán egyetlen hatalmas nemzeti konyhában olvassák össze őket: a csipős kaukázusi, a fokhagymás ukrainai, az egzotikus ázsi-

ai, az egészséges balti fogásokat” – e szavakkal mutatja be Wladimir Kaminer legújabb könyvének tárgyát, a „totalitárius konyhát” (hogy a mű eredeti címére utaljunk). A Németországban élő és alkotó, nem

mellékesen orosz származású író szerint választott hazájában, legalábbis bizonyos körökben, mindennek nagy divatja van, ami orosz. Ezt bizonyítja a szerző elbeszéléskötetének, az *Orosz diszkónak* a sikere is, és első pillantásra ez ad magyarázatot arra, miért érdemes manapság orosz, pontosabban (poszt)szovjet szakácskönyvvel előrukkolni a német piacon.

Aki azonban találkozott már Kaminer írásaival, az tudja, hogy itt nem pusztán a magyar médiavilágban megszokott, elsősorban bank-számlahízlalásra szolgáló, már-már kötelező gyakorlatként úzótt szakácskönyvkiadásról van szó: *A nagy szovjet fazék* szervesen illeszkedik a szerző műveinek sorába. Egyfajta „önéletrajzi szakácskönyvvel” van dolgunk, melyben nagyobb szerep jut a terítékre kerülő tagköztársaság-

oknak (illetve az író hozzájuk fűződő élményeinek), mint maguknak a recepteknek. Előételként rövid betekintést kapunk az adott ország történetébe és étkezési kultúrájába – természetesen Kaminer ironikus, erősen torzító szemüvegén keresztül. A fő

fogas minden esetben egy-egy személyes ihletésű karcolat (csupán ízelítőként a címek közül: *Bogyók és medvék, Drozg Üzbegisztánból, Öt tyúk a tejjőlben*), melyek a novellásköte-tek töredékességét, anekdotikussá-

